

Lisbet Holtedahl:

KONTRASTER I KVINDELIGHED

Brev fra felten, Ngaoundéré, Nordkamerun.¹⁾

Her i gaden i vort nybyggerkvarter er min familie og jeg bare et blant mange eksotiske indslag. Her bor songoer og lakaer fra den Centralafrikanske Republik, saraer fra Tchad, fulanere og hausaer fra Ngaoundéré, bamlikéer og andre folkeslag fra Sydkamerun. Vidt forskellige livsformer afspejles i hvordan man bruger gaden. Ret overfor vores hus ligger lossepladsen for det nærmeste nabolag - men også vaskepladsen. Ret ved vort hus er der en brønd. De som ikke orker gå helt til elven ca. 500 meter væk for at vaske op eller vaske tøj, hejser vand fra brønden. Mænd og kvinder står i vejkanten og vasker. Fulanifamiliernes tøjvask foregår bag muren. Det er boy'en (100 kr mdr.) som henter vand. Inde i saare'en (husholdsområdet) er det enten han som vasker - eller fulanikonen selv. Fra disse hjem ser man bare husholdsoverhodet, når han går på arbejde eller til moskéen - eller børnene på vej til og fra koranskole. Man kan få et glimt af konerne i aftenskumringen, når manden er gået til bøn. Da står de i porten og ser hvad som foregår på vejen.

På dette tidspunkt slentrer soldater fra den nærliggende militærlejr igennem gaden. Nogle nabofamilier sidder rundt emaljeskålen og spiser couscous. Songo-kvinderne diskuterer høj-
røstet dagens hændelser; råber til ungerne, som leger; vinker til de sky fulanikvinder i porten.

Soldatene samles i mørket i små barer eller i et "studio" - et lejet rom, hvor en enlig kvinde med et par barn har slået sig ned.

Nede i de gamle kvartere i byen finder jeg de samme kontraster - men mer romligt adskilt. De ældste bykvarterer, Tongo og Bali, har ikke ændret sig nævneværdigt de siste 200 år. Saare'er bestående af runde eller firkantede lerhytter ind-

---

1) Hilsen til Kjønnnsrolleseminarets 10-års jubileum.

hegnet af høje lermurer; smale gyder. Privatlivet foregår langt fra gaden. De fleste som bor her er muslimer: fulanere, kanurier fra Bornou (Nigeria), hausaer og mboum. Om dagen ses mændene i gaden. De sælger sukker, brød, tændstikker m.m. Man ser vandbærerne og børn, som henter vand. Tilrejsende fra bushen kommer for at leje et rum eller en hytte. Om aftenen er der helt stille i gaden. I mørket skrider en og anden skikkelse af sted.

I de nyere kvarterer, som er skudt op rundt markedet, bor bamlikéer sydfra, duruer og gbayaer m.fl. østfra. Der er stor handelsaktivitet og håndværksvirksomhed og boder i bamlikégaden. Der er mange små barer. Mange kvinder griller "brochetter" og steger kager i smult. Om aftenen vrimler det med folk. Her færdes både mænd og kvinder.

I gaden bak bamliké-gaden i Balaji-kvarteret, foregår også alt i gaden. Kvinder sidder på små taburetter og vasker unger. De vasker op og tilbereder mad eller brygger øl. I dette kvarter bor der mange enlige kvinder med børn. Der er en stadig strøm af folk forbi - til fods, på cykel, på knallert. Der råbes og diskuteres. Der skældes ud. Dramatiske nyheder lanceres, som ofte skaker naboer, for derefter at blive afsløret som opspind.

Folk som bor her er enten protestanter eller katolikker.

Muslimske kvinder

Zeinabu, Asta, Ajumi, Ai, Aishatou og Tobi bor i Bali-kvarteret. De er naboer. De går aldrig udenfor på gaden. Lerhusene ligger tæt, gårdene er små, trange og mørke. Hver kvinde har sitt mørke rum med en seng, metalkister med tøj i, en transistorradio. Emaljeskåler står stablet op ad væggen. Man sidder på matter på gulvet; stiller unger, renser grøntsager, sludrer. Kvindene besøger hverandre mange gange om dagen. Man finder altid en to-tre stykker sammen.

I det siste har de siddet hos Asta, som lige har født en pige. De bader babyen, stiller den. Forleden dag stakk de hul i ørene. Asta hviler, plejer sig med varmt vand, sæbe og en masse fed krem.

Astas mand er chauffør - er nesten aldrig hjemme. Hun er 25 år, kommer fra Djaména i Tchad. Hun har gået på skole et par år. En lillebror på 15 år bor hos hende, går på skole her. Han går ærind for hende. Hendes dreng på 5 år døde i høst af mæslinger. Hun har desuden en dreng på syv, som går på skole.

Ajumi sidder der næsten hele dagen. Hun er barnløs, 40 år, hausa.

Også hun har gået et par år på skole - men hun klarer næsten ikke at snakke fransk. Manden lejer rom ud til rejsende, bororoer og andre fra bushen - og han er desuden bordsælger ude i gaden. Ajumis medhustru på 19 år døde for tre måneder siden af tuberkulose, og Ajumi passer nu hendes to børn. For en uge siden fik manden en ny kone, en 15 årig fulani-pige kom uventet for Ajumi ind fra en landsby i bushen.

Zeinabu, fulani, har aldri gået på skole. Hendes mand er også småhandlende. Han har en bod på markedet, Rayon d'Or. Han har knallert. Zeinabu er 35 år og har født 10 børn hvoraf seks med nuværende mand.

Ai og Aishatous (fulanere) mand er også småhandlende. Ai har seks børn. Aishatou ingen. Hun har til gengæld været gift mere end ti gange - to år hidtil med Ais mand. At have været gift mange gange betyder at kvinden er attraktiv.

Tobi, fulani, er gift med en bororo, som reparerer tøj og sælger medikamenter. Hun er hans femte kone. Hun havde været "fri kvinde" i mange år før de giftet sig for et par år siden. Både han og hun er spedalske. Tobi trives med de andre kvinder, men er ofte oppe at slås med manden. Da han smed hende ut for nylig, tog de andre kvinder affære: Gav hende et rom og levede med hende i hverdagen som om ingenting var hændt; overså manden; gik i tur og orden ind til ham og gav han besked om at lade hende flytte tilbage. Det samme gjorde Ajumis mand. Efter nogle uger flyttede Tobi ind igen. Men der er nu ugler i mosen igen: hun har nægtet at lave med i tre dage. Manden sidder ude i gården sammen med nogle bororoslægtinge, som er kommet til byen på grund af sygdom. De er sure. Når Zeinabu dukker op, begynder hun at sludre og le med Tobi. De tar om hverandre. De er bedstevenner.....

Mine oplevelser - Deres oplevelser

I mødet med disse kvinder er det ikke bare den solide solidaritet, som har slået mig, men også deres umiddelbare glæde. I de fire måneder jeg har kendt dem, har de bare været ude én gang - og det var da de var hjemme hos mig - med tilladelse fra ægtemanden!

Jeg kan nævne eksempler på problemer, som de formidler til mig: Zeinabu siger, at hun er træt af at føde børn. Hun er vældig glad for de hun har, men vil gerne ha en pause.

Ajumi fik aldrig børn - synes det var tungt; men går nu ivrigt op i sin nye morsrolle. Alle snakker de om hvor forfærdeligt det er at Ais pige på 14 år ikke har nogen bejler. Det er meget truende for hendes kvindelighed, karriere og familiens ære. Det kan være faren bliver nødt til at give hende til en ung mand, som ikke har så mange penge. For øjeblikket konsulteres marabout'er og andre specialister for at få bejlere til at komme.

At jeg forbavses over deres glæde skyldes at jeg ikke misunder dem deres "trange" liv, at jeg ikke deler deres idealer for en rigtig kvindelig tilværelse.

Men det er også meget med mig som forbavser dem. De gik ud fra som givet, at jeg var missionær. Jeg ser ud som andre nordmænd - og alle nordmænd, som har været her i 50 år, har været missionærer. Da jeg fortalte dem, at det var jeg ikke, syntes de vældig synd på mig - for det betød, at jeg hørte til i en kategori, haabe, hedning, proletær, slik som en del folkeslag i bushen - eller som fulanernes tidligere undersætter. Folk som ikke er mono-teistiske er "stakkars" - og folk, som ikke er missionærer, er haabe. Men jeg blir trøstet med at Allah alligevel ser mit hjerte - ser om jeg er et godt menneske.....

De vil også gerne vide hvad min mand gør, når han er sint på mig - om jeg blir nødt til at ligge på måtte på gulvet om natten? Jeg fortæller at når ægtefæller er uvenner, så hænder det at kvinden eller manden lægger seg i en anden seng, men at vi for det meste nøyes med at vende ryggen til hinanden. De ler hjerteligt.

De vil også gerne vide hvornår mand og kone begynder at ligge sammen efter en fødsel - for mand og kone her venter mindst et år. Det er for at undgå at kvinden blir gravid mens hun ammer; det anses for farligt. Men det fremgår også, at hvis de havde nogle midler, som sikrede mot graviditet, så ville de slet ikke vente så længe.

Idealer for kvindens adfærd og tilværelse synes klare - og disse kvindene synes langt på vej at kunne realisere den kvindetilværelse "de ønsker". De møder ikke verden udenfor. Deres piger skal giftes, når de er 14, og de håber, at de er mere heldige end Ais pige. Drengene skal have en uddannelse.

Kristne kvinder

I Balaji-kvarteret møder jeg helt andre kvindeskæbner. Jeg har særlig knyttet kontakt med Marie og Terese, begge gbayaer. Jeg traff Marie fordi jeg dro til hendes mand for at få snekret en bæk. Da jeg så Marie første gang, sad hun radmager og slap i mørket i en krog i lerhuset. Familien: mand, børn, mandens bror, kone og børn holdt til ude på gaden. Svigerinden lavede mad, manden snedkret, broren reparerede cykkelsæder. Jeg klarede ikke at få hende til at snakke. Da jeg nogle dage senere fandt hende i samme krog, spurgte jeg manden hvad som var i vejen. "Hun er syg", sa han. "Har brugt alle vores penge på mediciner. Har været hos den store Marabout i T., hos medicinmanden her, hos doktoren på Amerika (det norske sygehus) - forgæves. Men en malam siger, at hun er ramt af det onde, som en fjende har kastet på hende, da hun var fjorten år!" Det virker på manden som om han føler sig mistænkt for at have gjort det.

Maries mindste unge stod og trak sultent i de flade, tomme bryster. Jeg følte mig afmægtig. Hentede min "magiker", Knut. Han gav hende en kur med antidepressiv medicin.

15 dage efter traf jeg hende hjemme. Hun gik rundt, var ikke begyndt at lave mad, men snakkede om snart at begynde at flette hår. Det tjener hun op til 50 kr om dagen på - hvis hun er heldig. Hun snakkede bedre fransk end manden og andre kvinder jeg hidtil havde mødt. "Min far tog sig

ikke af os! Vi kunde ikke få fortsætte på skole. Han arbejdede på missionen; drak op pengene. Mor sled i marken og solgte grøntsager for at få det hele til at gå. Jeg blev tidlig gift med en slægting. Far mistet jobben og familien blev nødt til at flytte tilbage til landsbyen."

Nu er Marie begyndt at flette hår. Der sidder altid nogle kvinder og venter på tur. Hun holder på hele dagen. Hun er i godt humør og spiser godt. Hun planlægger at rejse med ungerne til slægtingene i bushen. Marie fortæller, at hun er protestant, og at hun deltager aktivt i en kvindegruppe i kirken. "Vi beder for andre, besøger syge."

Manden er ikke mindre glad. I tillæg til at konen er "rask" - er han lettet fordi alle naturligt mistænkte han for at have forårsaget sygdommen.

Térèse bor i nabogaden. Hun er 25 år. Hun har en søn på 9 år. Hun har gået på skole og vil gerne have en job. Hun er "fri kvinde" for tiden. Har været gift et par gange - men kedede sig, eller blev uvenner med mandens familie. Nu tager hun sig af sine gamle forældre, som bor over gaden, og af sine ældre brødre, som drikker. Hendes lillebror på 22 år hjalp hende, havde job på en byggeplads, men blev nyligt sat i fængsel, mistænkt for tyveri. Det fik alt til at ramle for Térèse. Hvordan klare økonomien alene? Hvordan få tid til at passe alt hjemme og gå til fængselet med mad flere gange om dagen? Hvorfor kunne hun ikke holde på de mænd, hun ville ha? Hvorfor havde alle hun kunne lige, to-tre koner fra før? eller tilhørte en etnisk gruppe, hvis kvinder forgiftede medhustruen hvis hun ikke tilhørte deres egen stamme?

Térèse har haft en kortvarig job på kontor, men blev opsagt med flere andre, da økonomien blev trang. Hun er selvstændig, vil gerne have hjælpepleieruddannelse, men kan sikkert ikke komme ind på skole - og hvis hun kom ind, hvad med forældrene, broren, ungen?

Som forældrene er hun katolik; går i kirken om søndagen. Men, "afrikanere er komplicerede, forstår du", sier hun, "mændenes kærlighed er alt for flyktig!" Hun konsulterer flere marabout'er og andre specialister for at få hjælp: Hvem af mændene er værd at satse på? Hvad kan hun gøre for at få broren ut af fængslet? Hvordan kan hun få mange penge? Hun ofrer og gir gaver til gamle og fattige. "Dieu voit ce que je fais!"

I løbet af uger finder utallige dramaer sted i kvarteret. Mænd beskylder kærester for tyveri og går til politiet; et par "frie kvinder" dør pludseligt. "Det er de jaloux koners værk!"

Kvinder så vel som mænd slider for at skaffe penge; slider

med ambitioner om et bedre liv materielt, mere stabile relationer. Der er så meget jalousi og magi, sies det.

To verdener mødes

Marie og Térèse synes at bære gamle og nye kvinneidealer. Jeg ved ikke hvad som lå til grunn for Maries sygdom, men jeg tror den blev oplevet af familien som knyttet til forholdet mellem ægtefellene. Marie havde haft sterke ønsker om at gå videre på skole. Hun synes ikke hun har fået de muligheter hun burde. Hun vil tage sig af familien, men hun vil også gerne have haft uddannelse og mand med mere uddannelse.

Térèse realiserer som Marie en gbaya-kvindes idealer gjennom at udvise omsorg for sine nære - gjennom at gifte sig, når familine vil. Men hun har også ønsker om et "bedre liv", egen job. Mænd kan godt lide hende; hvorfor skal hun sitte hjemme - når ægtemanden farter rundt?

Marie og Térèse synes også synd på mig, fordi jeg ikke står i misionen. Men ellers uttrykker de en tro på at nasaaraen, de hvide, ikke er som afrikanere. "De er ikke jaloux, de er ikke utro; de er ikke kompliserte - med andre ord lunefulde!"

Marie og Térèse virker mer misfornøyde end de muslimske kvinner i Bali-kvareteret. De prøver at holde sammen på to verdener. De oplever at være forhindret fra at opnå meget af det de ~~stræber~~ etter; de må ivaretae tradisjonelle kvindepligter, men de må også ta seg av mange nye problemer og oppgaver, som følger med den moderne bytilværelse. De får lidt uddannelse, som de overhodet ikke får bruke.

Man kan fristes til at si at noen derimod synes at lykkes i at holde sammen på to verdener: de muslimske bejlere, venner, som Térèse har, er tydeligvis meget glad for de

meget åbnere og friere samtaler de kan føre med kristne Têrèse end med sine tre-fire koner - overfor hvem de altid bør demonstrere autoritet. Men hvor disse to typer kontakt med kvinder kan forenes i en vellykket mandsrolle i Ngaoundéré i dag, synes Têrèse - til trods for sin eftertrægtethed ikke at kunne opnå en type forhold, som hun kan acceptere - og som samtidig er accepteret.

Marie og Têrèse bliver lige så afmægtige af at søge hjælp hos marabout'er og andre specialister, som sine muslimske medsøstre.